

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษารูปแบบการจัดบริการสังคมด้านการศึกษาสำหรับเด็กพิเศษ ตลอดจนแนวทางการจัดบริการสังคมด้านการศึกษาสำหรับเด็กพิเศษ โดยมีวัตถุประสงค์ในการศึกษา คือ ศึกษาการจัดบริการสังคมด้านการศึกษาสำหรับเด็กพิเศษ ศึกษาแบบการจัดบริการสังคมด้านการศึกษาสำหรับเด็กพิเศษ และศึกษาแนวทางการจัดบริการสังคมด้านการศึกษาสำหรับเด็กพิเศษ โดยมีการเก็บข้อมูลจากโรงเรียนต้นแบบแกนนำร่วม ความคิดเห็นของผู้ปกครอง และการจัดสนทนากลุ่ม สามารถสรุปผลการศึกษา อภิปรายผล และเสนอข้อเสนอแนะได้ดังต่อไปนี้

สรุปผลการศึกษา

ส่วนที่ 1 การจัดบริการสังคมด้านการศึกษาสำหรับเด็กพิเศษจากโรงเรียนแกนนำ

การศึกษาโรงเรียนแกนนำที่มีการจัดการเรียนการสอนร่วมกันของเด็กปกติและเด็กพิเศษของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรีเขต 1 ได้แก่ โรงเรียนชุมชนชนวัดหนองรี กับโรงเรียนชุมชนบ้านหัวกุญแจ ในการบริหารจัดการโรงเรียนแกนนำจัดการเรียนร่วมนั้นผู้บริหารสถานศึกษาได้ดำเนินการตามกรอบการบริหารโดยใช้โครงสร้างชีวิต ได้แก่ การบริหารด้านนักเรียน ด้านสภาพแวดล้อม ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน และด้านเครื่องมือและการบริหารจัดการ โดยใช้โรงเรียนเป็นฐานซึ่งเน้นหลักการกระจายอำนาจและหลักการมีส่วนร่วม ตามนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่ได้มอบหมายให้ผู้บริหารสถานศึกษานำไปสู่การปฏิบัติสำหรับครูที่รับผิดชอบเด็กพิเศษนั้นเป็นฝ่ายปฏิบัติ และอยู่ใกล้ชิดกับเด็กพิเศษเป็นผู้จัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้กับเด็ก จึงทำให้รับรู้ปัญหาในการดำเนินงานในด้านต่าง ๆ

ด้านอาคารสถานที่

ทางโรงเรียนแกนนำได้มีการเตรียมเกี่ยวกับอาคาร ห้องเรียน สิ่งแวดล้อมภายในห้องเรียน สิ่งแวดล้อมภายนอกห้องเรียน และอื่น ๆ โดยยึดหลักความปลอดภัยในส่วนต่าง ๆ เช่น มีเหล็กดัดป้องกันหรือมีลูกกรงอาคาร เป็นต้น อีกทั้งยังคำนึงถึงการจัดสภาพแวดล้อมให้เอื้ออำนวยต่อการเรียนการสอน สภาพโรงเรียนเหมาะสมเอื้อต่อการพัฒนาผู้เรียน บรรยากาศห้องเรียนให้ลดข้อจำกัดของผู้เรียน โดยมีมุมต่าง ๆ ในการทำกิจกรรม และจัดให้มีแหล่งเรียนรู้ ในบริเวณโรงเรียน โดยมีตึกบริการด้านการศึกษาพิเศษ ซึ่งมีหน้าที่ในการจัดเตรียมอุปกรณ์ สื่อการเรียนการสอนของเด็กพิเศษ เพื่อนำไปช่วยเหลือ ส่งเสริมเด็กพิเศษในชั้นเรียน เป็นสถานที่ในการผลิตสื่อเพื่อใช้ในการเรียนการสอนของเด็กพิเศษ อีกทั้งยังมีการบริการสื่อกับชุมชนอีกด้วย

ด้านการคัดแยกเด็ก

การคัดแยกเด็กเพื่อแบ่งประเภทความพิการของโรงเรียนแกนนำ จะมีการใช้แบบคัดกรองของกฏกระทรวงในรูปแบบต่าง ๆ โดยพิจารณาตามความเหมาะสมของเด็ก โดยที่ สพฐ. จะใช้แบบคัดกรองเด็กของคสช. และแบบการคัดกรองบุคคลที่มีความต้องการพิเศษทางการศึกษา ในส่วนของการประเมินพื้นฐานเกี่ยวกับความพร้อมของนักเรียนนั้นจะต้องผ่านการวินิจฉัยจากแพทย์ผู้เชี่ยวชาญ โดยทางโรงเรียนจะมีแพทย์ผู้เชี่ยวชาญมาทำการวินิจฉัย/คัดกรองเด็ก ปีละ 2 ครั้ง ภาคเรียนละ 1 ครั้ง และให้คำแนะนำกับครูผู้สอน และสามารถนำข้อมูลส่งให้กับทางโรงเรียนและ สพฐ. เพื่อใช้ในการเตรียมความพร้อมของเด็กพิเศษที่จะมีการเรียนร่วมกับเด็กปกติในชั้นเรียน

ในการเตรียมความพร้อมเด็กพิเศษที่จะมีการเรียนร่วมเด็กปกติในชั้นเรียนนั้น สามารถนำข้อมูลที่ได้มาใช้ในการวางแผนการศึกษาเฉพาะบุคคล (IEP) และจัดทำแผนการสอนรายบุคคล (IIP)

ด้านการวัดและการประเมินผลการจัดการเรียนร่วม

โรงเรียนแกนนำจะมีการประเมินร่วมกัน 2 ส่วน คือ การประเมินจากครูการศึกษาพิเศษ และครูประจำชั้น การวัดและการประเมินจะแยกส่วนออกจากเด็กปกติ ในการเรียนร่วมนั้นจะมีการเรียนการสอนเหมือนกันทั้งในเด็กปกติและเด็กพิเศษ แต่มีการใช้แบบหรือหลักในการประเมินที่แตกต่างกันออกไป

ด้านบุคลากร

ทางโรงเรียนแกนนำจะมีการแต่งตั้งคณะกรรมการการจัดการศึกษาพิเศษในโรงเรียน โดยเน้นการมีส่วนร่วมของบุคลากรในชุมชน องค์กรการปกครองในท้องถิ่น คณะครู ผู้ปกครองเข้าร่วมเป็นกรรมการ อีกทั้งยังมีการสร้างเครือข่ายในการจัดการศึกษาร่วม บุคลากรของโรงเรียนที่เกี่ยวกับเด็กพิเศษโดยตรงมีสามคน โดยครูการศึกษาพิเศษหนึ่งคนจะต้องดูแลเด็กพิเศษที่มีทะเบียนหรือใบรับรองจากแพทย์ผู้เชี่ยวชาญจำนวนหกคน (มีเงินประจำตำแหน่งเกี่ยวกับการดูแลเด็กพิเศษด้วย) และมีการฝึกอบรมเกี่ยวกับเด็กพิเศษให้กับบุคลากรทั้งโรงเรียนเป็นการภายใน เพื่อเพิ่มความรู้ความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับเด็กพิเศษให้กับบุคลากรทั่วไป ทาง สพฐ. ได้มีเกณฑ์ในการอบรมบุคลากรเกี่ยวกับเด็กพิเศษ คือ จะต้องมีการอบรม 200 ชม. และมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเด็กพิเศษส่งทาง สพฐ. 1 เล่ม

ด้านการจัดการเรียนร่วม

โรงเรียนแกนนำได้ดำเนินการจัดทำหลักสูตร โดยยึดหลักสูตรสถานศึกษาเป็นหลัก และนำมาปรับให้เหมาะสมกับนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ มีการจัดทำแผนการศึกษาเฉพาะบุคคล

โดยแต่งตั้งคณะกรรมการในการจัดทำแผน โรงเรียนแกนนำมีการกำหนดรูปแบบการจัดกิจกรรม ได้แก่ เรียนร่วมบางเวลาและห้องเรียนคู่ขนาน

แนวทางการจัดการเรียนร่วมของทางโรงเรียน ในขั้นแรกจะมีการเตรียมเด็กพิเศษ มีการฝึกเด็กพิเศษในด้านต่างๆ เพื่อให้สามารถเรียนร่วมกับเด็กปกติได้ ขั้นที่สองเมื่อเกิดความพร้อมของเด็กจากการประเมินจากครูการศึกษาพิเศษว่า เด็กสามารถที่จะเข้าเรียนร่วมกับเด็กปกติได้ จึงส่งเด็กเข้าเรียนร่วมชั้นเรียนกับเด็กปกติ ในการเตรียมนั้นเพื่อสร้างความมั่นใจว่า เด็กพิเศษเหล่านี้มีความพร้อมในการปรับตัวเข้ากับกลุ่มเข้ากับสังคมได้ และไม่ก่อความวุ่นวายรบกวนสมาธิต่อเด็กปกติในชั้นเรียน เมื่อเข้าเรียนร่วมกับเด็กปกติ จะมีการจัดคู่มือของเด็กพิเศษ เด็กปกติคอยช่วยเหลือดูแลแบบเพื่อนช่วยเพื่อน ทำให้เด็กพิเศษมีพัฒนาการด้านต่างๆดีขึ้น สามารถเรียนร่วมในห้องเรียนปกติได้ในด้านที่เกี่ยวกับสื่อการเรียนการสอนประเภทต่างๆ 1. สื่อบริการที่ได้รับจากศูนย์การศึกษาพิเศษ แผนการเรียนการสอนประเภทต่าง ๆ 2. สื่อจากการจัดทำ เช่น ชุดการสอน ชุดคัดแยกการอ่านออกเสียง ชุดการสอนคณิตศาสตร์เบื้องต้น ฯลฯ 3. สื่อจากการจัดซื้อ เช่น อุปกรณ์เสริมพัฒนาการด้านร่างกาย หนังสือ แบบเรียน อุปกรณ์การเรียนประเภทต่าง ๆ วิทยุ เทป คอมพิวเตอร์

ด้านความร่วมมือของผู้ปกครอง

โรงเรียนแกนนำ ได้มีการจัดการประชุมเครือข่ายผู้ปกครองของเด็กปกติและเด็กพิเศษ ร่วมกัน เพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการเรียนร่วมของเด็กปกติกับเด็กพิเศษ และอาศัยหลักการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น มีการช่วยเหลือกันและกันทั้งกลุ่มผู้ปกครองเด็กปกติ กลุ่มผู้ปกครองเด็กพิเศษ และบุคลากรทางโรงเรียน อีกทั้งผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมที่โรงเรียนร้องขอ เช่น กิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ ทัศนศึกษา กิจกรรมวันเด็ก เป็นต้น

ส่วนที่ 2 ความคิดเห็นของผู้ปกครองในการจัดบริการด้านการศึกษาของเด็กพิเศษ

จากการศึกษาสามารถสรุปผลของการสอบถามความคิดเห็นของผู้ปกครองจากแบบสอบถามความคิดเห็นของผู้ปกครองเกี่ยวกับการจัดบริการสังคมด้านการศึกษาของเด็กพิเศษ ดังนี้

1. ผู้ตอบแบบสอบถามเป็นส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุส่วนใหญ่อยู่ระหว่าง 40-49 ปี มีอาชีพรับจ้าง/พนักงานบริษัทเป็นส่วนใหญ่ ระดับการศึกษาส่วนใหญ่ต่ำกว่าปริญญาตรี รายได้ต่อเดือนส่วนใหญ่ต่ำกว่า 10,000 บาท และส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับอันดับความสำคัญของสื่อต่อการได้รับความรู้เกี่ยวกับเด็กพิเศษสื่อที่ให้ความรู้เกี่ยวกับเด็กพิเศษอันดับแรก คือ ครูประจำชั้นของบุตร

2. ระดับความคิดเห็นของผู้ปกครองเกี่ยวกับการจัดบริการสังคมด้านการศึกษาของเด็กพิเศษ โดยการหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธิ์การกระจาย พบว่า ความคิดเห็น

ของผู้ปกครองเกี่ยวกับระดับความสำคัญของรูปแบบการจัดการศึกษาของเด็กพิเศษร่วมกับเด็กปกติ ในสถานศึกษาโดยรวม มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นของผู้ปกครองเกี่ยวกับระดับความสำคัญของรูปแบบการจัดการศึกษาของเด็กพิเศษร่วมกับเด็กปกติในสถานศึกษา ด้านการจัดการเรียนร่วม และด้านบุคลากรมากที่สุด รองลงมา คือ ด้านการคัดแยกเด็กด้านการวัดและการประเมินผลการจัดการเรียนร่วม ด้านอาคาร สถานที่ และด้านความร่วมมือของผู้ปกครองน้อยที่สุด ค่าสัมประสิทธิ์การกระจายของคะแนนความคิดเห็นของผู้ปกครองเกี่ยวกับระดับความสำคัญของรูปแบบการจัดการศึกษาของเด็กพิเศษร่วมกับเด็กปกติในสถานศึกษา แสดงให้เห็นว่า คะแนนรวมมีความแตกต่างกันน้อย และคะแนนรายข้อมีความแตกต่างกันน้อยเช่นกัน และตรวจสอบการกระจายของข้อมูลพบว่า คะแนนรวมความคิดเห็นของผู้ปกครองเกี่ยวกับระดับความสำคัญของรูปแบบการจัดการศึกษาของเด็กพิเศษร่วมกับเด็กปกติในสถานศึกษามีการกระจายเบ้ซ้ายและ โด่งต่ำ แต่ยังอยู่ในเกณฑ์ของการกระจายใกล้เคียงปกติ เพราะมีค่าความเบ้และความโด่งต่ำกว่า $+/-1$

3. ค่าเฉลี่ยของความคิดเห็นของผู้ปกครองเกี่ยวกับระดับความสำคัญของรูปแบบการจัดการศึกษาของเด็กพิเศษร่วมกับเด็กปกติในสถานศึกษา เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยตาม เพศ อายุ อาชีพ ระดับการศึกษารายได้ต่อเดือน และแหล่งข่าวสาร/ความรู้เกี่ยวกับเด็กพิเศษ พบว่า เพศชายมีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับความสำคัญของรูปแบบการจัดการศึกษาของเด็กพิเศษร่วมกับเด็กปกติในสถานศึกษามากกว่าเพศหญิง ผู้ปกครองที่มีอายุ 50 ปีขึ้นไป มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับความสำคัญของรูปแบบการจัดการศึกษาของเด็กพิเศษร่วมกับเด็กปกติในสถานศึกษามากที่สุด ผู้ปกครองที่ประกอบอาชีพรับราชการ/รัฐวิสาหกิจ มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับความสำคัญของรูปแบบการจัดการศึกษาของเด็กพิเศษร่วมกับเด็กปกติในสถานศึกษามากที่สุด ผู้ปกครองที่มีระดับการศึกษาปริญญาโทมีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับความสำคัญของรูปแบบการจัดการศึกษาของเด็กพิเศษร่วมกับเด็กปกติในสถานศึกษามากที่สุด และผู้ปกครองที่มีรายได้ต่อเดือนมากกว่า 20,000 บาท มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับความสำคัญของรูปแบบการจัดการศึกษาของเด็กพิเศษร่วมกับเด็กปกติในสถานศึกษามากที่สุด

ส่วนที่ 3 แนวทางการจัดบริการสังคมด้านการศึกษาสำหรับเด็กพิเศษ

รูปแบบการจัดการเรียนร่วมของเด็กพิเศษจากผลการศึกษา

รูปแบบการจัดการเรียนร่วมเด็กปกติกับเด็กพิเศษในสถานศึกษาที่ได้จากการศึกษา

วิเคราะห์โดยใช้แนวคิดโครงสร้างซีท (SEAT) รวมกับแนวคิดด้านการจัดการและการสนทนากลุ่ม โดยทางผู้วิจัยได้แบ่งแนวทางในการจัดการไว้ 8 ประเด็นด้วยกัน คือ

1. การบริหารจัดการ

1.1 ผู้บริหารโรงเรียนควรมีนโยบายในด้านการจัดการเรียนร่วมของเด็กพิเศษที่ชัดเจน และเหมาะสม

1.2 โรงเรียนควรมีระบบการจัดการเรียนร่วมของเด็กพิเศษชัดเจน เหมาะสม สามารถตรวจสอบได้ และมีการประเมินผลอย่างต่อเนื่อง

1.3 โรงเรียนควรให้การส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ ตามศักยภาพของเด็กพิเศษ เพื่อเป็นการส่งเสริมพัฒนาการของเด็กพิเศษ

2. บุคลากร

2.1 มีการแต่งตั้งคณะกรรมการการจัดการศึกษาพิเศษในโรงเรียนจากบุคคลหลายกลุ่มที่เกี่ยวข้อง รวมถึงมีการสร้างเครือข่ายในรูปแบบการจัดการศึกษา

2.2 สพฐ. มีการสร้างเกณฑ์มาตรฐานของบุคลากรเกี่ยวกับเด็กพิเศษ 1) มีการอบรมความรู้เกี่ยวกับเด็กพิเศษ 2) มีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเด็กพิเศษ 3) มีการจัดเสนอผลงานเกี่ยวกับเด็กพิเศษในกิจกรรมต่าง ๆ ในแต่ละปีการศึกษา เพื่อให้โรงเรียนหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้เห็นถึงศักยภาพของเด็กพิเศษ

2.3 ผู้บริหารสถานศึกษาให้การสนับสนุน ส่งเสริมการศึกษาสำหรับเด็กพิเศษ อีกทั้งส่งเสริมให้บุคลากรในส่วนต่าง ๆ ที่ไม่ได้ดูแลเด็กพิเศษโดยตรงได้มีการอบรมพื้นฐานในการดูแลเด็กพิเศษเป็นการภายใน (ทางโรงเรียนจัดอบรมขึ้นเอง) เพื่อสร้างความรู้มีความเข้าใจเกี่ยวกับเด็กพิเศษ มีการประสานงานกันระหว่างครูการศึกษาพิเศษกับครูประจำชั้น ตลอดจนบุคลากรและองค์กรต่าง ๆ ในชุมชนจึงส่งผลให้เด็กพิเศษมีพัฒนาการเกี่ยวกับการศึกษาอย่างดีและต่อเนื่อง

3. งบประมาณ

3.1 ผู้บริหารให้การสนับสนุนงบประมาณในด้านการจัดการเรียนร่วมของเด็กพิเศษอย่างเหมาะสม

3.2 โรงเรียนควรมีการจัดหางบประมาณจากหน่วยงานอื่น ๆ มาสนับสนุนในการจัดการเรียนร่วมและเพื่อจัดสรรทุนการศึกษาของเด็กพิเศษ

3.3 โรงเรียนควรมีการจัดสรรงบประมาณอย่างเหมาะสม เกี่ยวกับอาคารสถานที่ สื่อการเรียนการสอน การอบรมของบุคลากร การเพิ่มเงินเดือนบุคลากรเพื่อเป็นขวัญกำลังใจหรือแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน และการส่งเสริมกิจกรรมพิเศษให้กับเด็กพิเศษ

4. การคัดแยกเด็ก

4.1 การรับนักเรียนเข้าศึกษาในโรงเรียน

กลุ่มที่ 1 เป็นนักเรียนภายในโรงเรียนที่มีความบกพร่องหรือผิดปกติตั้งแต่ระยะแรกก่อนเข้าเรียน โดยผู้ปกครองได้สมัครให้ลูกเข้าเรียนในโรงเรียน

กลุ่มที่ 2 เปิดรับโดยตรงจากผู้สนใจภายนอก เป็นนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ปัญหาการเรียนรู้เฉพาะด้าน ปัญหาการปรับตัวด้านอารมณ์ สังคม และการสื่อสาร หรือตามเกณฑ์ที่กำหนด โดยต้องเป็นผู้ที่มีพัฒนาการและความพร้อมเบี่ยงเบนจากเกณฑ์ปกติและผ่านการพิจารณาเห็นชอบจากคณะกรรมการที่ได้รับแต่งตั้ง ผู้ปกครองแสดงความจำนงเพื่อสมัครให้ลูกเข้าเรียนในโรงเรียน

4.2 การคัดแยกนักเรียนและประเมินความต้องการช่วยเหลือ

4.2.1 การคัดแยกเด็กนักเรียนด้วยการสังเกตจากครูผู้สอนว่า มีความแตกต่างจากนักเรียนทั่วไปในชั้นเรียน หลังจากนั้นครูการศึกษาพิเศษจะดำเนินการติดตามผลเป็นรายกรณีตามความเหมาะสม กรณีที่นักเรียนมีความจำเป็นต้องได้รับความช่วยเหลือเป็นพิเศษ จะมีการส่งต่อมายังห้องเรียนการศึกษาพิเศษเพื่อพิจารณาความเหมาะสมและประเมินหาวิธีการช่วยเหลือ เมื่อครูการศึกษาพิเศษได้รับรายชื่อนักเรียนที่มีความเสี่ยง และผลรายงานจากการประชุมอาจารย์ที่เกี่ยวข้องของนักเรียนที่มีความเสี่ยงว่า มีความจำเป็นต้องได้รับการจัดการศึกษาพิเศษ

4.2.2 การคัดแยกเด็กโดยใช้แบบคัดกรองของกฎกระทรวงในรูปแบบต่าง ๆ พิจารณาตามความเหมาะสมของเด็ก

4.3 การกำหนดแนวทางและรูปแบบการประเมินความช่วยเหลือของนักเรียนร่วมกับผู้ปกครอง และครูผู้สอนที่เกี่ยวข้อง เมื่อพิจารณาแล้ว หากนักเรียนไม่สามารถควบคุมตนเองหรือเรียนในชั้นเรียนได้จริงๆ สืบเนื่องจากการขาดความพร้อมในหลายด้าน อาจจำเป็นต้องมีการช่วยเหลือโดย 1. จัดทำแผนการศึกษาเฉพาะบุคคล (IEP) ให้เข้าเรียนในศูนย์การศึกษาพิเศษระยะหนึ่ง 2. จัดเรียนร่วมบางเวลาตามความเหมาะสมหรืออาจจัดโครงการอื่นๆ เสริม ทั้งนี้การดำเนินการช่วยเหลือนักเรียนต้องได้รับการพิจารณาอย่างรอบคอบและควรมีการประเมิน ทบทวนเป็นระยะ สำหรับการตัดสินใจ ให้ความช่วยเหลือ เพื่อกำหนดแนวทางในการจัดแผนการศึกษาเฉพาะบุคคล ให้เหมาะสม

5. การจัดการเรียนร่วม

การจัดทำแผนการศึกษาเฉพาะบุคคล (IEP) เป็นกระบวนการที่สำคัญในการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องเหมาะสมกับสภาพความจำเป็นและความต้องการในด้านการศึกษาแก่เด็กพิเศษแต่ละคน โดยแนวทางการจัดแผนการศึกษาเฉพาะบุคคล (IEP) มีความแตกต่างกันตามระดับความพร้อมและความสามารถในการเรียนรู้และตามจุดมุ่งหมายของแผน

5.1 รูปแบบการจัดการเรียนการสอนของศูนย์การศึกษาพิเศษ มีแนวทางการจัดหลายลักษณะตามความเหมาะสม ได้แก่ การจัดการเรียนเฉพาะบุคคล การเรียนเฉพาะกลุ่มนักเรียนในศูนย์การศึกษาพิเศษ และการเรียนร่วมในชั้นเรียนปกติ ดังนี้

5.1.1 การเรียนเฉพาะบุคคล เป็นการเรียนการสอนโดยจัดเนื้อหา บทเรียน กิจกรรม ให้สอดคล้องกับความสามารถ และอัตราการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยเน้นเพื่อฝึกทักษะที่จำเป็นและกระตุ้นพัฒนาการทุกด้านตามระดับความพร้อม ศักยภาพของผู้เรียนเพื่อปรับพัฒนาการในด้านการเรียน การปรับตัว สร้างแรงจูงใจในการเรียน ฯลฯ เพื่อให้นักเรียนประสบความสำเร็จ สามารถทำงานตามที่มอบหมายได้ด้วยตนเอง และมีความมั่นใจมากขึ้น

5.1.2 การเรียนเฉพาะกลุ่มในศูนย์การศึกษาพิเศษ เพื่อ ฝึกฝนทักษะและเตรียมความพร้อมในการทำกิจกรรมกลุ่มร่วมกับผู้อื่น เรียนรู้เนื้อหา กิจกรรม วิชาพิเศษ ทักษะที่จำเป็นในชีวิตประจำวัน กฎ ระเบียบและข้อตกลงต่างๆ เพื่อให้เด็กมีความพร้อมในการเข้าสู่ชั้นเรียนในระบบปกติได้อย่างเหมาะสมต่อไป

5.1.3 การเรียนร่วมในชั้นเรียนปกติ เป็นการพิจารณาจัดรายวิชา เนื้อหา ชั้นเรียนที่เหมาะสมแก่เด็กพิเศษ ตามจุดมุ่งหมายของเด็กพิเศษแต่ละคน เพื่อกระตุ้นพัฒนาการด้านการเรียนรู้ และการปรับตัวด้านอารมณ์ และสังคมในสิ่งแวดล้อมปกติเพื่อให้สามารถเรียนรู้และปรับตัวในสังคมปกติได้ดียิ่งขึ้น

5.2 ข้อควรพิจารณาในด้านการปรับพฤติกรรมของนักเรียน คือ 1. ระบุพฤติกรรมหรือปัญหาการเรียนที่ต้องการปรับ 2. เทคนิควิธีที่ใช้ ควรเลือกเทคนิควิธีให้เหมาะสมกับลักษณะของนักเรียน เป็นข้อตกลงร่วมกันระหว่างทางบ้านและโรงเรียน ให้การเสริมแรง และรางวัล ตามความเหมาะสม 3. ผลที่เกิดขึ้น ควรมีการคาดการณ์ เหตุการณ์หรือสิ่งที่อาจเกิดขึ้นหลังการใช้ กรณีผลไม่เป็นไปตามที่คาดหวัง เพื่อหาวิธีการแก้ไขหรือปรับเปลี่ยนวิธีการ ทั้งนี้แนวทางการเสริมแรง หรือการลงโทษ ควรอยู่บนหลักการและข้อตกลงที่ชัดเจน เหมาะสมกับพฤติกรรมเป้าหมาย และต้องมีความหมายสำหรับเด็ก

6. การวัดและการประเมินผลการจัดการเรียนร่วม

การประเมินผลเป็นขั้นตอนที่สำคัญต่อการสอน และจัดปรับบทเรียนให้สอดคล้องกับความสามารถและความต้องการของเด็กพิเศษ โดยอาจใช้วิธีการแตกต่างกันในการประเมินผล เพื่อตรวจสอบความเข้าใจในเนื้อหาบทเรียนตามเกณฑ์การปฏิบัติได้โดยอิงหลักสูตรที่ได้เรียนจริง แนวทางการประเมินผลการจัดการเรียนการสอนของศูนย์การศึกษาพิเศษ พิจารณาตามรูปแบบการจัดการศึกษาและแผนการศึกษารายบุคคลของเด็กพิเศษ โดยคำนึงถึง ความพร้อม การกระตุ้นพัฒนาการ และการให้โอกาสเพื่อให้เด็กพิเศษทุกคนสามารถเรียนรู้และปรับตัวในสังคมได้อย่างเต็มศักยภาพ โดยเด็กพิเศษอาจมีรูปแบบการศึกษาหลายรูปแบบตลอดช่วงระยะเวลาของการเรียนในโรงเรียนเนื่องจากอยู่ในช่วงระยะของการปรับพัฒนาการ ดังนั้นแนวทางการประเมินผล จึงมีความแตกต่างกันตามจุดมุ่งหมายของการเรียนในแต่ละปี

6.1 แนวทางการประเมินผลตามลักษณะการจัดการเรียนการสอน

6.1.1 การประเมินผลสำหรับการเรียนเฉพาะบุคคล การประเมินผล เป็นการทดสอบขณะเรียนเป็นระยะตามเนื้อหาที่เรียน จุดมุ่งหมายเพื่อนำผลมาปรับปรุงและจัดเนื้อหาให้สอดคล้องกับความสามารถในการเรียนรู้ ด้วยวิธีการต่าง ๆ

6.1.2 การประเมินผลการเรียนเฉพาะกลุ่ม โดยจัดการเรียนการสอนเนื้อหาเรียนเฉพาะวิชาพิเศษ

6.1.3 การประเมินผลการเรียนรู้ร่วม ในการจัดการเรียนร่วมมีจุดประสงค์ การเรียนสำหรับเด็กพิเศษแตกต่างกันตามแผนการศึกษาเฉพาะบุคคล โดยการเรียนรู้ร่วม แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ เรียนร่วมบางเวลา และเรียนร่วมเต็มเวลา

การประเมินผลทั้งสองประเภท เน้นการพิจารณาจากพัฒนาการ และความก้าวหน้า ด้านพฤติกรรมการปรับตัว และพฤติกรรมในการเรียน เปรียบเทียบก่อนเข้าเรียนและหลังเรียน

7. ความร่วมมือของผู้ปกครอง

รูปแบบการจัดการเรียนรู้นั้น ผู้ปกครองเป็นส่วนหนึ่งที่มีความสำคัญเกี่ยวกับพัฒนาการของเด็กพิเศษในการศึกษาเรียนรู้ ได้แก่

7.1 มีการจัดการประชุมเครือข่ายผู้ปกครองของเด็กปกติและเด็กพิเศษร่วมกัน เพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการเรียนร่วมของเด็กปกติกับเด็กพิเศษ และอาศัยหลักการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ต่างคนต่างเห็น มีการช่วยเหลือกันและกันทั้งกลุ่มผู้ปกครองเด็กปกติ กลุ่มผู้ปกครองเด็กพิเศษ และบุคลากรทางโรงเรียน

7.2 โรงเรียนมีการสร้างความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับกลุ่มผู้ปกครอง โดยการจัดกิจกรรมต่างๆ ให้มีส่วนร่วมกันในทุกๆ ส่วน ไม่ว่าจะเป็นในเด็ก ผู้ปกครอง และโรงเรียน

7.3 จัดให้มีสมุดบันทึกพฤติกรรม เพื่อให้ผู้ปกครองได้เขียนบันทึกพฤติกรรมของเด็กพิเศษที่เกิดขึ้นที่บ้าน ทั้งพฤติกรรมที่พึงประสงค์และไม่พึงประสงค์ อาจจะเป็นรายวัน รายสัปดาห์ แล้วนำข้อมูลที่ได้มาปรับปรุงแก้ไข หรือ วิธีการปรับพฤติกรรมที่เหมาะสมเป็นรายบุคคล

7.4 มีการจัดโครงการเยี่ยมบ้านของเด็กพิเศษ เพื่อจะได้เห็นถึงสภาพการดำเนินชีวิตประจำวันที่เกิดขึ้น ที่อาจจะส่งผลต่อพัฒนาการของเด็ก จะได้มีการนำข้อมูลที่ได้มาปรับปรุงแก้ไขกันต่อไป

7.5 มีการจัดสนทนากลุ่มสำหรับผู้ปกครองของเด็กพิเศษโดยเฉพาะ อย่างต่อเนื่อง สม่ำเสมอ เพื่อเป็นเวทีของผู้ปกครองในการแสดงความคิดเห็น ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ทั้งปัญหาที่พบกับเด็กตลอดแนวทางในการแก้ไขปรับเปลี่ยนพฤติกรรมต่าง ๆ ของเด็ก ทั้งยังเป็นพื้นที่ให้กำลังใจซึ่งกันและกันสำหรับผู้ปกครองที่พบเจอปัญหาเดียวกันอีกด้วย

8. อาคารสถานที่

8.1 การเตรียมด้านสถานที่ในการจัดการเรียนการสอนร่วมของเด็กที่มีความต้องการพิเศษกับเด็กปกติ ควรมีการเตรียมโดยยึดหลักความปลอดภัยให้แก่เด็กพิเศษ

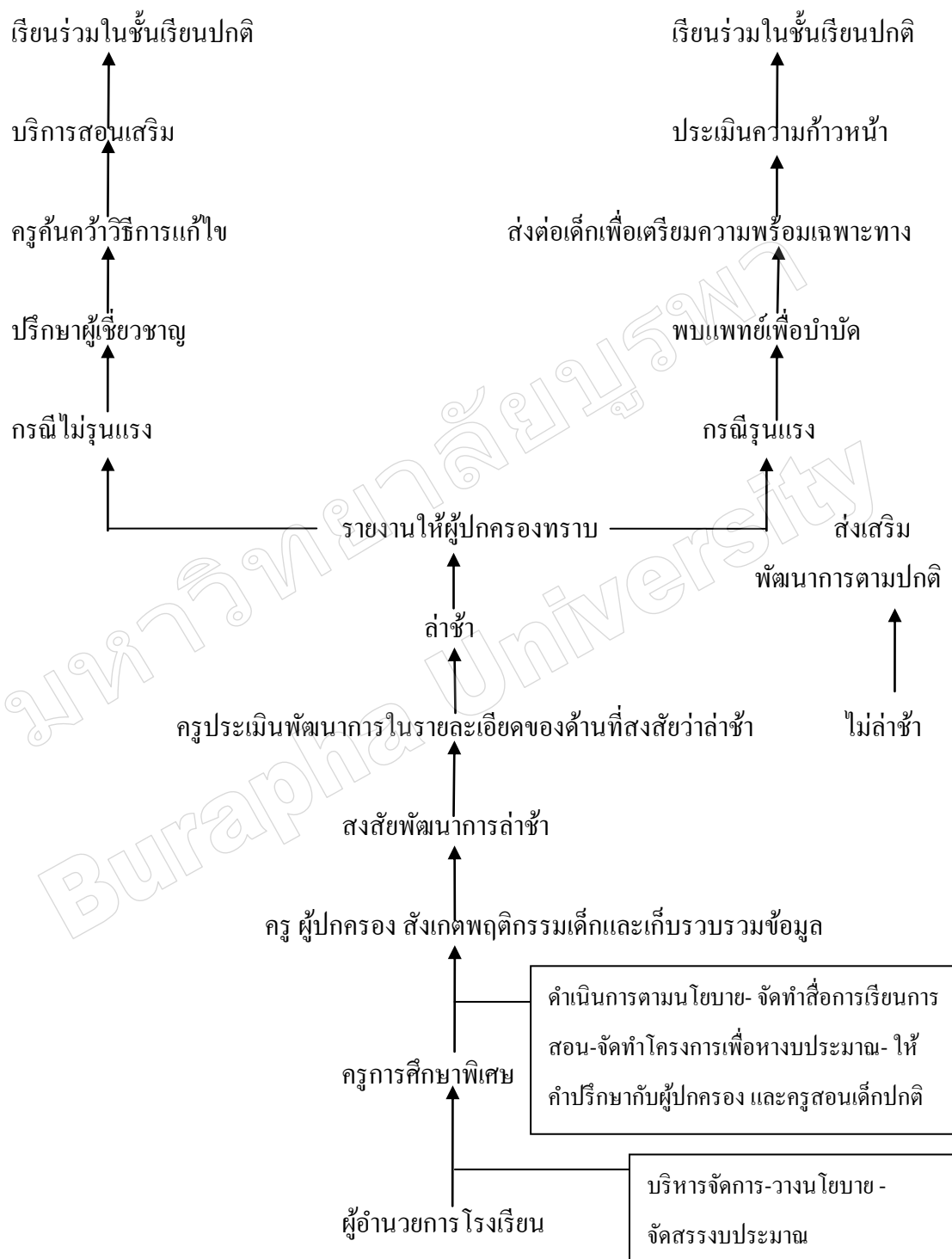
8.2 จัดสภาพแวดล้อมเอื้ออำนวยในการเรียนการสอน สภาพโรงเรียนเหมาะสมเอื้อต่อการพัฒนาผู้เรียน บรรยายภาพห้องเรียนให้ลดข้อจำกัดของผู้เรียน โดยมีมุมต่าง ๆ ในการทำกิจกรรม มีแหล่งเรียนรู้ในบริเวณโรงเรียน ทั้งในและนอกห้องเรียน

8.3 จัดให้มีศูนย์บริการด้านการศึกษาพิเศษ มีหน้าที่ในการจัดเตรียมอุปกรณ์ สื่อการเรียนการสอนของเด็กพิเศษ เพื่อนำไปช่วยเหลือ ส่งเสริมเด็กพิเศษในชั้นเรียน เป็นสถานที่ในการผลิตสื่อเพื่อใช้ในการเรียนการสอนของเด็กพิเศษ อีกทั้งยังมีการบริการสื่อกับชุมชนอีกด้วย

8.4 จัดให้มีห้องเสริมวิชาการสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ เพื่อเป็นสถานที่ในการเรียนรู้เพิ่มเติม

ดังนั้น รูปแบบการจัดการเรียนร่วมเด็กปกติกับเด็กพิเศษในสถานศึกษาที่ได้จากการศึกษาวิเคราะห์โดยใช้แนวคิดโครงสร้างซีท (SEAT) แนวคิดด้านการจัดการและการสนทนากลุ่มที่ผู้วิจัยสรุปไว้ 8 ประเด็นนั้น สามารถนำมาปรับประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนสำหรับเด็กพิเศษในสถานศึกษาต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนได้อย่างมีคุณภาพและมีประสิทธิภาพมากขึ้น ทั้งยังเหมาะสมกับความพร้อมของเด็กพิเศษมากยิ่งขึ้นด้วย ดังภาพที่ 3

รูปแบบการจัดการเรียนร่วมที่ได้จากผลการศึกษา

ภาพที่ 5-1 สรุปรูปแบบการจัดการเรียนร่วมที่ได้จากผลการศึกษา

อภิปรายผลการศึกษา

จากการวิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดบริการสังคมด้านการศึกษาของเด็กพิเศษ ผู้วิจัยได้ศึกษาการจัดการเรียนร่วมของโรงเรียนแกนนำร่วม ได้นำปัญหาและอุปสรรคที่พบในขั้นตอนการวิจัย แล้วนำข้อมูลเหล่านั้นมาปรับปรุง และพัฒนาแนวทางด้านการจัดการศึกษาของเด็กพิเศษเพื่อเกิดประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยศึกษาประเด็นด้านการจัดการเรียนร่วมของเด็กพิเศษตั้งแต่ระบบการรับเด็กเข้าศึกษาจนถึงการจัดการศึกษาในโรงเรียนแกนนำ แล้วนำผลการศึกษามาส่งเสริมรูปแบบการจัดการศึกษาของโรงเรียนให้มีรูปแบบที่ดีขึ้น พบว่า การจัดบริการสังคมด้านการศึกษาสำหรับเด็กพิเศษ คือ การจัดการเรียนการสอนรวมกันของเด็กปกติและเด็กพิเศษ โดยผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนแกนนำของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรีเขต 1 ได้ดำเนินการตามกรอบการบริหารโดยใช้โครงสร้างชีวิต ในการบริหารจัดการ ซึ่งได้แก่ การบริหารด้านนักเรียน ด้านสภาพแวดล้อม ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน และด้านเครื่องมือและการบริหารจัดการ โดยใช้โรงเรียนเป็นฐานซึ่งเน้นหลักการกระจายอำนาจและหลักการมีส่วนร่วม ตามนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่ได้มอบหมายให้ผู้บริหารสถานศึกษานำไปสู่การปฏิบัติ สำหรับครูที่รับผิดชอบเด็กที่มีความต้องการพิเศษนั้นเป็นฝ่ายปฏิบัติ และอยู่ใกล้ชิดกับเด็กพิเศษเป็นผู้จัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้กับเด็ก ซึ่งสอดคล้องกับ หลักการแนวคิดโครงสร้างชีวิตของ เบญญา ชลธารันนท์ (2546) ได้กล่าวไว้ว่า แนวคิดโครงสร้างชีวิต คือ การปฏิบัติการบริหารจัดการเรียนร่วมโดยการจัดการทั้งระบบในโรงเรียน ครอบคลุม ทั้งนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษและนักเรียนทั่วไป สภาพแวดล้อมทางกายภาพและบุคคลที่เกี่ยวข้องในสภาพแวดล้อม กิจกรรมการเรียนการสอน และเครื่องมือในเรียน โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้นักเรียนที่มีความต้องการพิเศษเรียนร่วมในโรงเรียนทั่วไป ได้รับการศึกษาที่เหมาะสม จะเห็นได้ว่าโรงเรียนแกนนำที่ผู้วิจัยได้ศึกษานั้น มีระบบการเรียนการสอนที่ครอบคลุมและตรงตามหลักการแนวคิดโครงสร้างชีวิตอย่างครบถ้วน

การจัดรูปแบบการจัดบริการสังคมด้านการศึกษาสำหรับเด็กพิเศษ ผู้วิจัยได้สำรวจความคิดเห็นของผู้ปกครองเกี่ยวกับระดับความสำคัญของรูปแบบการจัดการศึกษาของเด็กพิเศษร่วมกับเด็กปกติในสถานศึกษาโดยแบ่งรูปแบบการศึกษาออกเป็น 6 ด้านตามโครงสร้างชีวิต ได้แก่ ด้านบุคลากร ด้านการคัดแยกเด็ก ด้านการจัดการเรียนร่วมด้านการวัดและการประเมินผลการจัดการเรียนร่วม ด้านความร่วมมือของผู้ปกครอง และด้านอาคารสถานที่ จากการศึกษาทำให้เห็นว่า ความคิดเห็นของผู้ปกครองเกี่ยวกับระดับความสำคัญของรูปแบบการจัดการศึกษาของเด็กพิเศษร่วมกับเด็กปกติในสถานศึกษา ในด้านการจัดการเรียนร่วม และด้านบุคลากรมีระดับค่าความคิดเห็นที่มากที่สุด แสดงให้เห็นว่า ผู้ปกครองได้เล็งเห็นความสำคัญของบุคลากรและแนวทางในการจัดการเรียนร่วมสำหรับเด็กพิเศษ ซึ่งรูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่ดีจะมีผลโดยตรงต่อเด็กที่เรียน อีกทั้ง

บุคลากรก็เป็นส่วนสำคัญในการเผยแพร่ให้ความรู้กับเด็กพิเศษ สอดคล้องกับเกอร์บิช และเซอร์กิส (Grbich & Sykes, 1992) ศึกษาการจัดการศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษาในรัฐวิกตอเรีย ออสเตรเลีย พบว่า ครูขาดความพร้อมในการใช้หลักสูตรสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ และเป็นสิ่งที่จะต้องพัฒนาอย่างเร่งด่วน ในการฝึกอบรมความพร้อมในการใช้หลักสูตร พบว่า การใช้หลักสูตรสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษการนำมาปรับใช้เพียงเล็กน้อย ซึ่งเป็นผลจากการขาดศักยภาพ เวลา และการสนับสนุน ครูไม่สามารถปรับหลักสูตรเพื่อให้มีความเหมาะสมกับความต้องการของนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษได้ แม้ว่าครูจะทราบถึงความสำคัญดังกล่าว ในการศึกษาอื่น ๆ พบว่า การจัดการศึกษาแบบเรียนร่วมมักล้มเหลว เพราะครูไม่มีความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลง และการใช้หลักสูตรที่มีความเหมาะสมกับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ดังนั้นความสำคัญของรูปแบบการจัดการศึกษาของเด็กพิเศษร่วมกับเด็กปกติในสถานศึกษาจึงเป็นสิ่งสำคัญต่อการศึกษาของเด็กพิเศษ ผู้วิจัยยังพบว่า ผลการศึกษาบางประการ โดยเฉพาะด้านความร่วมมือของผู้ปกครองมีความสอดคล้องกับผลการวิจัยของหลายท่าน ดังนี้ พบว่าด้านความร่วมมือของผู้ปกครอง มีการจัดการประชุมเครือข่ายผู้ปกครองของเด็กปกติและเด็กพิเศษร่วมกัน เพื่อสร้างความเข้าใจแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เกี่ยวกับการเรียนร่วมของเด็กปกติกับเด็กพิเศษ ตลอดจนการสร้างความสัมพันธ์ ช่วยเหลือกันและกัน ทั้งกลุ่มผู้ปกครองเด็กปกติ กลุ่มผู้ปกครองเด็กพิเศษ และบุคลากรทางโรงเรียน อีกทั้งการสร้างความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับกลุ่มผู้ปกครอง โดยการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ให้มีส่วนร่วมกัน ไม่ว่าจะเป็นในเด็ก ผู้ปกครอง และโรงเรียน ดังที่กรุนารัตน์ (Karunaratne, 1996) ได้ศึกษาเกี่ยวกับโครงการวิทยาศาสตร์ในครอบครัวว่า มีส่วนช่วยให้เด็กพิการ และบิดามารดาเกิดความสนใจในการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ พบว่า ปัจจัยอย่างหนึ่งที่มีผลต่อความสำเร็จของโครงการ คือ การที่ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในโครงการดังกล่าวกับนักเรียนด้วย เช่น การที่ผู้ปกครองลงมือปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกับนักเรียน การจัดให้มีสมุดบันทึกพฤติกรรม เพื่อให้ผู้ปกครองได้เขียนบันทึกพฤติกรรมของเด็กพิเศษที่เกิดขึ้นที่บ้าน แล้วนำข้อมูลที่ได้มาปรับปรุงแก้ไขวิธีการปรับพฤติกรรมที่เหมาะสมเป็นรายบุคคล การจัดโครงการเยี่ยมบ้านของเด็กพิเศษ เพื่อจะได้เห็นถึงสภาพการดำเนินชีวิตประจำวันที่เกิดขึ้นที่แท้จริง ที่อาจจะส่งผลกระทบต่อพัฒนาการของเด็ก การจัดสนทนากลุ่มสำหรับผู้ปกครองของเด็กพิเศษ โดยเฉพาะ อย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันทั้งปัญหาที่พบกับเด็ก ตลอดจนแนวทางในการแก้ไขปรับเปลี่ยนพฤติกรรมต่าง ๆ ของเด็ก สอดคล้องกับไซมอน (Simon, 2001) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของโรงเรียนและผู้ปกครองที่มีอิทธิพลต่อการประสบความสำเร็จของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย พบว่า การมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนกับผู้ปกครองมีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ดีขึ้น ดังนั้นการที่โรงเรียนให้การแนะนำผู้ปกครองเกี่ยวกับความสำคัญของการมีส่วนร่วมและการขอให้ผู้ปกครองเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ

ของโรงเรียนและได้รับการตอบสนองจากผู้ปกครองจะเป็นส่วนสำคัญอย่างยิ่งต่อความสำเร็จทางด้านการเรียนของนักเรียน

จากการศึกษาแนวทางการจัดบริการสังคมด้านการศึกษาของโรงเรียนแกนนำ พบว่าแนวทางในการจัดการศึกษานั้นมี 6 ประเด็นได้แก่ ด้านบุคลากร ด้านการคัดแยกเด็ก ด้านการจัดการเรียนร่วม ด้านการวัดและการประเมินผลการจัดการเรียนร่วม ด้านความร่วมมือของผู้ปกครอง ด้านอาคารสถานที่ ซึ่งเป็นแนวทางที่มีประสิทธิภาพแต่ยังไม่ครอบคลุมการบริหารจัดการมากนัก ผู้วิจัยจึงได้เพิ่มแนวคิดอีกสองประเด็นคือ ด้านการบริหารจัดการ และด้านงบประมาณ เพื่อเป็นการสร้างแนวทางในการจัดการเรียนร่วมที่ได้ประสิทธิภาพมากขึ้น ครอบคลุมถึงระบบการบริหารจัดการนโยบายต่าง ๆ ของโรงเรียน โดยมีผู้บริหารเป็นผู้ดูแลเป็นหลัก พร้อมทั้งระบบงบประมาณที่นำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนของเด็กพิเศษ ดังนั้นจากแนวทางการจัดการเรียนร่วมเด็กปกติกับเด็กพิเศษที่ผู้วิจัยจัดทำขึ้นรวม 8 ประเด็น สามารถนำมาปรับประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนสำหรับเด็กพิเศษในสถานศึกษาต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนได้อย่างมีคุณภาพ มีประสิทธิภาพ และเหมาะสมกับความพร้อมของเด็กพิเศษมากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะของการวิจัย

1. กระทรวงศึกษาควรมีการส่งเสริมการจัดรูปแบบของการจัดศึกษาให้ครอบคลุมทุกโรงเรียนในเขตพื้นที่การศึกษา
2. สพฐ. ควรมีนโยบายในการจัดรูปแบบการจัดการศึกษาสำหรับเด็กพิเศษให้ชัดเจนและครอบคลุม ให้กับผู้บริหารและครูในโรงเรียนรัฐและเอกชน
3. โรงเรียนรัฐและ โรงเรียนเอกชนทุกโรงเรียน ควรมีนโยบายรับเด็กพิเศษเข้าเรียน โดยไม่เลือกปฏิบัติ
4. ทางโรงเรียนควรจัดให้มีนักสังคมสงเคราะห์ในโรงเรียน เพื่อช่วยในระบบการคัดกรองและการเรียนของเด็กพิเศษให้มีความเหมาะสมมากขึ้น

ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษารูปแบบการศึกษาของเด็กพิเศษให้มีความละเอียด หลากหลายประเด็นมากยิ่งขึ้น
2. ควรศึกษาระบบการศึกษาสำหรับเด็กพิเศษในรูปแบบใหม่ ๆ เพื่อเพิ่มความแตกต่างจากระบบเดิม

3. ควรรนำรูปแบบการวิจัยแบบนี้ไปใช้แก้ปัญหาหรือพัฒนาการจัดการเรียนรวมในโรงเรียนอื่นที่มีบริบทที่แตกต่างกัน เพื่อเป็นการยืนยันความเหมาะสมของกระบวนการ อันจะเป็นการนำไปสู่รูปแบบที่ดีที่สุด สามารถนำไปเผยแพร่แลกเปลี่ยนและปรับใช้ในโรงเรียนต่าง ๆ ได้

4. ควรมีการติดตามผลระยะยาว ภายหลังจากการใช้รูปแบบการวิจัยนี้